

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ,
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ**

Кафедра інноваційних та інформаційних технологій в освіті

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

«07» вересня 2020 року

ЛОГІЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ ТА БАЗИ ДАНИХ
ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

підготовки	бачкавара
галузі знань	01 Освіта / Педагогіка
спеціальності	015.10 Професійна освіта (Комп'ютерні технології)

Навчально-науковий інститут педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні Вченої ради Вінницького
державного педагогічного
університету імені Михайла
Коцюбинського

Протокол №1 від 30.08, 2020 р.

Вінниця – 2020 рік

Розробник:

Шахіна І. Ю., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Рецензенти:

Гордійчук Г. Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті, заступник директора із навчальної роботи Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Волонтир Л. О., кандидат технічних наук, доцент кафедри моделювання та інформаційних технологій в економіці Вінницького національного аграрного університету.

Ш 31 Логічне програмування та бази даних: програма вибіркової навчальної дисципліни / І. Ю. Шахіна. - Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – 2020. – 10 с.

Програма вибіркової навчальної дисципліни складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка спеціальності 015.10 Професійна освіта (Комп'ютерні технології). У програмі передбачено ознайомлення студентів із основами логічного програмування та створення додатків для обробки масивів даних.

Програма вибіркової навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації.

Протокол № 1 від «23» серпня 2020 року.
Завідувач кафедри Волошин доц. В. М. Кобиця

Розглянуто і схвалено на засіданні навчально-методичної комісії Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації.

Протокол № 1 від «23» серпня 2020 року.
Голова Волошин доц. О.В. Волошина

Вступ

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Логічне програмування та бази даних» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 015.39 Професійна освіта (Цифрові технології).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є синтаксис і семантика Пролог-програм, функції експертних систем та алгоритми реалізації мінімаксного підходу в ігрових програмах.

Міждисциплінарні зв'язки: «Інформатика та обчислювальна техніка», «Спеціальна інформатика», «Апаратні засоби ЕОМ», «Застосування комп'ютерних технологій в управлінні», «Комп'ютерні мережі», «Системне програмне забезпечення». Матеріал цієї дисципліни використовується у подальшому вивченні дисциплін фундаментальної, природничо-наукової і професійно-педагогічної підготовки, а знання й уміння, здобуті в результаті освоєння цієї дисципліни, можуть бути використані під час виконання домашніх завдань, лабораторних, практичних та курсових робіт із дисциплін, пов'язаних із опрацюванням педагогічної інформації і професійним становленням висококваліфікованого фахівця.

Програма навчальної дисципліни складається з 2 розділів:

Розділ 1. Теоретичні основи логічного програмування.

Розділ 2. Створення додатків для обробки масивів даних.

1. Мета і завдання вивчення навчальної дисципліни

1.1. *Метою* вивчення навчальної дисципліни «Логічне програмування та бази даних» є знайомство студентів з правилами прямого та зворотного виведення як засобами створення програм у логічному програмуванні за допомогою декларативних мов програмування; формування знань, вмінь та навичок, необхідних для програмування задач евристичного пошуку, експертних систем, комп'ютерних ігор. Курс спрямовано на набуття студентами базових знань, на основі котрих у межах дисциплін

фундаментальної, професійної і практичної підготовки у наступних семестрах будуть формуватися такі вміння й навички роботи з інформацією за допомогою комп'ютера, що дозволять у подальшому всебічно, усвідомлено й ефективно використовувати комп'ютер у професійній діяльності.

1.2. *Завдання вивчення навчальної дисципліни.* В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти мають одержати знання, вміння та навички щодо:

- опанування основними засобами представлення інформації, необхідними для розв'язання завдань за допомогою комп'ютера;
- ознайомлення з фундаментальними методами штучного інтелекту;
- розвитку логічного стилю мислення;
- вивчення математичних основ логічного програмування;
- формування теоретичних знань і практичних навичок розробки і складання алгоритмів для розв'язку логічних, фізичних, математичних і виробничих задач обробки інформації різного типу;
- вивчення мови Prolog як програмного засобу для реалізації на ПК прикладних систем;
- підготовки спеціалістів до ефективного застосування основ програмування для вирішення компетентнісних задач;
- напрацювання вміння будувати інформаційні моделі для опису об'єктів і систем;
- формування навичок застосування основних видів програмного забезпечення;
- формування у студентів практичних умінь і навичок при проектуванні, роботі та модифікації баз даних.

1.3. Компетентності

1.3.1. Загальні компетентності

1.3.1.1. Здатність приймати рішення і вибирати стратегії діяльності з урахуванням загальнолюдських цінностей та суспільних, державних,

виробничих, особистих інтересів.

1.3.1.2. Здатність здійснювати теоретичні дослідження в галузі програмування, використовувати сучасні експертні системи та оболонки у професійній діяльності.

1.3.2. Фахові компетентності

1.3.2.1. Здатність до використання персонального комп'ютера.

1.3.2.2. Здатність інтерпретувати та вміти розв'язувати формальні системи, засвоювати рівнозначність логічних формул та відношення логічного висновку.

1.3.2.3. Здатність до використання правил у запитах, операцій над структурами даних у Пролог-програмах, принципів використання рекурсії, роботи зі списками та рядками.

1.3.2.4. Здатність розробляти експертні системи та оболонки.

1.3.2.5. Здатність до роботи з інформаційними системами управління.

1.4. Програмні результати навчання

1.4.1. Розв'язувати логічні задачі засобами логіки висловлень.

1.4.2. Використовувати правила зворотного і прямого виведення логічного програмування.

1.4.3. Створювати програми мовою логічного програмування.

1.4.4. Програмувати на Пролозі з використанням фактів та правил.

1.4.5. Застосовувати для розробки індивідуальних і групових освітніх проектів програмне забезпечення для створення експертних систем та оболонок.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин 5 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи логічного програмування

ТЕМА 1. Правила і бази знань

Основні поняття логічного програмування: правило, база даних і база

знань, правила і знання, правила прямого і зворотного виведення, рекурсивне визначення правил, процедурний та декларативний зміст мови програмування. Теоретичні принципи логічного програмування. Форма запису програм.

ТЕМА 2. Мова програмування Prolog

Синтаксис і процедурна та декларативна семантика мови. Структура програми. Основні види речень. Структури та дії над структурами. Моделювання недетермінованого автомату. Стиль та методи програмування. Стандартні типи доменів

ТЕМА 3. Процес пошуку розв'язків Пролог-системою на запити

Декларативний і процедурний смисл Пролог-програм. Процес пошуку розв'язків Пролог-системою на запити. Співвідношення методу резолюції і пошуку в глибину.

ТЕМА 4. Виконання операцій в Пролог-програмах

Операції введення-виведення даних. Арифметичні операції і функції, логічні операції і операції відношень. Управління пошуком. Відсікання.

РОЗДІЛ 2. Створення додатків для обробки масивів даних

ТЕМА 5. Робота зі списками

Рекурсія. Схематичне подання рекурсії. Операції над списками. Процедури роботи зі списками: належність елемента списку, виведення на екран елементів списку, вибір спільних елементів, довжина, вилучення та вставлення заданого елемента, з'єднання, впорядкування елементів списку. Опрацювання рядків: довжина рядка, об'єднання і поділ рядків, пошук та вилучення символу.

ТЕМА 6. Предикати і структури даних

Структури даних. Предикати. Методи повторення після невдачі. Метод відсікання і повернення.

ТЕМА 7. Обробка баз даних

Реляційні бази даних. Динамічні бази даних і предикати роботи з ними. Подання знань. Засоби логічного виведення.

ТЕМА 8. Створення експертних систем

Функції експертної системи. Правила типу «якщо - то» для представлення знань. Розробка оболонки експертної системи.

3. Рекомендована література

Основна

1. Месюра В. І. Функціональне та логічне програмування. Частина 1. Логічне програмування мовою Пролог : лабораторний практикум / В. І. Месюра, Н. В. Лисак, О. І. Суприган – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 106 с.
2. Різник О. Я. Логічне програмування : навч. посіб. для студ. вузів / О. Я. Різник. – Л. : Львівська політехніка, 2008. – 332 с.
3. Месюра В. І. Математичні основи логічного програмування : навч. посіб. / В. І. Месюра, Н. В. Лисак, О. І. Суприган. – Вінниця : ВНТУ, 2013. – 94 с.
4. Шахіна І. Ю. Логічне програмування: математичний підхід: Навчальний посібник / І. Ю. Шахіна . – Вінниця : ФОП Тарнашинський О. В., 2015. – 156 с.
5. Шахіна І. Ю. Логічне програмування та бази даних: Навчальний посібник / І. Ю. Шахіна. – Вінниця : ФОП Тарнашинський О. В., 2016. – 252с.
6. Шахіна І. Ю. Логічне програмування та бази даних (Лабораторний практикум): Навчальний посібник / І. Ю. Шахіна. – Вінниця : ФОП Тарнашинський О. В., 2017. – 318 с.
7. Ющенко Ю. О. Вступ до логічного програмування : навчальний посібник / Ю. О. Ющенко – К. : Європейський університет, 2006. – 116 с.

Додаткова

8. Адаменко А. Н. Логическое программирование и Visual Prolog / А. Н. Адаменко, А. М. Кучуков. – СПб.: БХВ-Петербург, 2003. – 992 с.
9. Братко И. Программирование на языке Пролог для искусственного интеллекта / И. Братко. – М. : Мир, 1990. – 560 с.

10. Братко И. Алгоритмы искусственного интеллекта на языке PROLOG, 3-е издание / Братко Иван.; [пер. с англ. Иван Братко]. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2004. – 128 с.
11. Гаврилова Т. А., Хорошевский В. Ф. Базы знаний интеллектуальных систем. – СПб. : Питер, 2000. – 384 с.
12. Доорс Дж. Пролог – язык программирования будущего / Дж. Доорс, А. Р. Рейблейн, С. Вадера. – М. : ФиС, 1990. – 144 с.
13. Клоксин У. Программирование на языке Пролог / У. Клоксин, Д. Меллиш ; [пер. с англ. У. Клоксин, Д. Меллиш]. – М. : Мир, 1987. – 336 с.
14. Малпас Дж. Реляционный язык Пролог и его применение: Пер. с англ.- М. : Наука, 1990. - 464с.
15. Марселлус Д. Программирование экспертных систем на Турбо-Прологе: Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 238 с.
16. Месюра В. І. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з дисципліни "Функціональне та логічне програмування" / В. І. Месюра. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 48 с.
17. Месюра В. І. Функціональне та логічне програмування. Частина 1. Основи функціонального програмування / В. І. Месюра. – Вінниця : ВДТУ, 2001. – 96 с.
18. Методические указания по изучению языка Турбо-Пролог по курсам "Языки программирования" та "Диалоговые средства та машинная графика" для студентов всех форм обучения та слушателей МИПК/ Составители О. Ф. Цурин, В. Рот. - Киев: УМК МинВуза УССР, 1989. - 86с.
19. Основы программирования на языке Пролог : курс лекций : учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям в обл. информ. технологий / В. А. Шрайнер. – М.: Интернет – Ун-т Информ. Технологий, 2005. – 176 с.
20. Стерлинг Л., Шапиро Э. Искусство программирования на языке Пролог: Пер. с англ. - М. : Мир, 1990. - 235с.
21. Стобо Д. Ж. Язык программирования Пролог / Д. Ж. Стобо; [пер. з

англ. – Д. Ж. Стобо]. – М. : Радио и связь, 1993. – 368 с.

22. Хоггер К. Введение в логическое программирование / К. Хоггер; [пер. с англ. К. Хоггер]. – М. : Мир, 1983. – 384 с.

23. Цуканова Н. И., Дмитриева Т. А. Логическое программирование на языке Visual Prolog. Учебное пособие для вузов / Н. И. Цуканова, Т. А. Дмитриева. – М. : Горячая линия. – Телеком, 2008. – 144 с.

24. Янсон А. Турбо-Пролог в сжатом изложении: Пер. с нем. / А. Янсон. - М. : Мир, 1991. - 94 с.

25. Шнайдер В. А. Основы программирования на языке Пролог: курс лекций: учебн. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям в обл. информ. технологий / В. А. Шнайдер. – М. : Ун-т информ. технологий, 2005. – 176 с.

Інформаційні ресурси:

1. Visual Prolog. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://life-prog.ru/ukr/1_374_Visual-Prolog.html

2. Глазок О. М. Функціональне та логічне програмування: лабораторний практикум. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.readera.org/book/funktsionalne-ta-lohichne-prohramuvannja-laboratornyi-praktyekum-10181459.html>

3. Логическое программирование. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://proprolog.narod.ru/razd_vv.html

4. Логическое программирование. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nestor.minsk.by/kg/2000/10/kg01004.html>

5. Логическое программирование. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/files/informatics/logic>

6. Логическое программирование. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rriai.org.ru/logicheskoe-programmirovanie.html>

4. Методи та технології викладання і навчання

Під час освоєння дисципліни в процесі проведення аудиторного заняття використовується лекційно-лабораторно-залікова технологія навчання. Під час організації самостійної роботи використовуються інформаційно-комунікаційні освітні технології, освітні технології розвивального, проблемного і проектного навчання, можливості інформаційного освітнього середовища освітнього закладу.

5. Форма підсумкового (семестрового) контролю навчання

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту.

6. Критерії та методи оцінювання запланованих програмних результатів навчання

Із метою здійснення поточного контролю успішності програмою дисципліни передбачені такі засоби діагностики успішності навчання: опитування під час лекцій, перевірка виконання і захист лабораторних робіт, тестування, перевірка виконання контрольних робіт, оцінювання виконання індивідуальної роботи студентів над творчим проектом.